

ÍSALP

ÁRSRIT ÍSLENSKA ALPAKLÚBBSINS 1997

ISSN 1021-108X

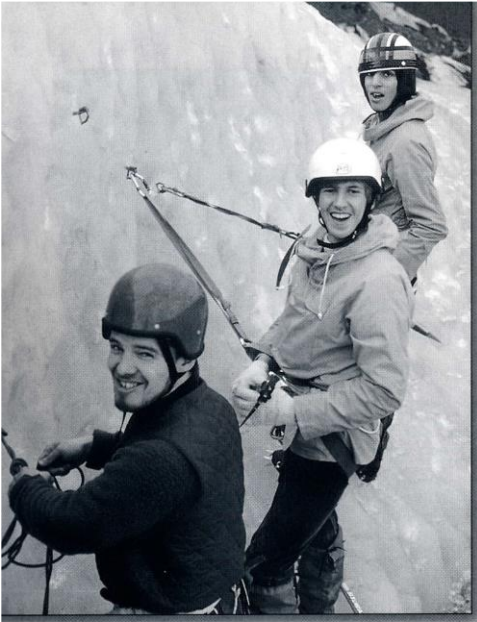
Pétur Ásbjörnsson og Helgi Benediktsson í Fingurbjörg í ágúst 1997. Ljós.: Pétur Ásbjörnsson.

Framþróun fjallaferða og klifurs á dögum Ísalp

Eftir Snævarr Guðmundsson

Þó að upphaf Alpaklúbbsins marki viss tímamót fyrir fjallaklifur eða alpinisma á Íslandi þá eru þau ekki fyrstu samtökin sem reyna sig við slíkar ferðir. Löngunin til að klífa hefur ætíð verið til staðar en kunnátta og klifurreynsla lengstum það sem skorti. Erfiðar samgöngur og útbúnaður stóðu íþróttinni einnig fyrir þrífum og að auki kom takmörkuð endurnýjun í fámennum samtökum í veg fyrir langlífi. eru þetta helstu orsakir fyrir því hve fáar klifurleiðir voru farnar á fyrri tímum. Flestar hafa verið klifnar á undanförunum 20 árum, þ.e. á tilvistarshæð Ísalp. Nokkur atriði má tína til sem hafa valdið þessum framgangi og verður vikið að þeim í þessum skrifum. Fyrst má telja að hömlunum, sem fyrr var minnst á, hafi verið rutt úr vegi á áttunda áratugnum, þannig að samtök um fjallamennsku áttu meiri lífsvon en áður. Einnig hafði myndast ákveðinn grunnur í björgunar-sveitunum sem mátti feta sig út frá en slík und-

irstaða hafði ekki verið til staðar fyrr. Veigamesta stökkið var síðan þegar fjallamennskan varð sjálfstæð og tók að dafna á eigin forsendum. Ein þessara forsenda er aðall fjallamennskunnar eða rýmið til að stunda hana eftir eigin höfði. Þar er átt við það ákveðna stjórnleysi (anarki) íþróttarinnar en engin leiðandi stofnun eða eftirlit leggur línurnar og hver sem er getur farið á fjöll án afskipta annarra. Má ætla að það hafi verið Ísalp, svo og fjallamennsku, til góðs því þá þrífst vaxtarbroddurinn á eigin forsendum, félagskapur eins og Ísalp byggist upp á og mótast af þeim; vaxtarbroddur klúbbsins er hugarfar þess hóps sem virkastur er á hverjum tíma. Draumsýnin eða idealíð sem kviknaði á miðbiki áttunda áratugarins varð líkast til áhrifamesti þátturinn í framgöngu fjallamennskunnar; erfiðar fjallaferðir urðu að hugsjón hjá fámennum hópi, -eins konar idealismi. Annað sem nefna má til eflingar eru tímarit og fræðsluefni sem Ísalp

Frá ísklifurnámskeiði 1979: Hermann Valsson, Árni Tryggvason og óþekktur. Ljós.: Pétur Ásbjörnsson.

og fleiri samtök hafa gefið út á síðustu áratugum. Og því meira sem hugsað er um stofnun klúbbsins sem innlegg í þágu fjallamennskunnar á Íslandi því meiri heiður eiga þeir skilið sem stóðu að henni. Er það skoðun höfundar og eflaust margra annarra að engin önnur samtök eða félag á Íslandi hafi í rauninni komið fjallamennskunni, og þá sérstaklega klifri, í jafn vænlegan farveg. Ekki er ætlunin með þessari fullyrðingu að setja Ísalp á hærri stall en aðra félagahópa á liðnum áratugum og má ekki gleymast að alla tíð hafa áhugasamir menn verið á ferð. Megininntakið er að aðstæður allar sem voru fyrir hendi á áttunda áratugnum hentuðu betur en fyrir. Á eftirfarandi skrifum má heldur ekki skiljast að höfundur geri þeirri ferðamennsku sem kenna má við Ísalp hærra undir höfði en öðrum, því aðeins vakir fyrir honum að skýra hvaða þættir hafa valdið framganginum á þeim vettvangi.

Fyrir daga Ísalp...

Fjölda Íslendinga mætti nefna til sögunnar sem gengu á fjöll eftir aldamót en þá varð mikil aukning í hvers kyns útveru, meðal ann-

ars fyrir hvatningu ungmennahreyfinganna sem margar höfðu slíkt að markmiði. Þann Íslending sem einna fyrstan má kenna við fjallaklifur á þessari öld, er Þórður Guðjohnsen sem á öðrum tug aldarinnar kleif ýmsa tinda í Skandinavíu og Ölpunum, þeirra á meðal hið sögufræga fjall, Matterhorn. Hann bjó hins vegar lengstum erlendis og kom því lítið við sögu hér. Kunnastur fyrir öræfa- og fjallaferðir á fyrri hluta aldarinnar er félagskapur sem nefndur var Fjallamenn en þeir störfuðu mest á tímabilinu 1938- 1948. Fjallamenn gengu mikið á fjöll og reyndu stöku sinnum klifur. Tókst þeim til dæmis að klífa Tindinn í Tindfjöllum fyrstum manna. Forspraki þeirra var Guðmundur Einarsson frá Miðdal sem fyrstur Íslendinga nam tækni í kletta- og ísklifri. Fjallamenn fóru víða og á blómaskeiði þeirra hófst fjallaklifur á Íslandi fyrir alvöru. Eftir að starfsemi þeirra dróst saman á sjötta áratugnum leið langur tími uns samtök um klifur og fjallamennsku hófu starfsemi að nýju eða ekki fyrir en Ísalp var stofnað.

Um miðja öldina tóku Jökklarannsóknafélagið og ýmsar björgunarsveitir við af Fjallamönnum en þó að stofnun þeirra hafi verið í öðru skyni, voru einstaklingar innan þeirra raða sem gengu á jökla og fóru stundum erfiðar fjallaferðir. Merkasta klifurferðin var, að öðrum ólöstuðum, á Hraundranga í Öxnadal sumarið 1956, sem um árabíl var erfiðasti klifurleiðangur sem farinn hafði verið hérlandis. Sú ferð var hvatning til frekari dáða en minna varð úr efnum ekki síst fyrir þá sök hve erfitt var að komast yfir þann útbúnað sem til þurfti. Áhuginn var samt fyrir hendi, eins og ýmsar leiðir upp fjöll og skriðjökla sanna. Að auki stofnuðu virkir félagar í Jökklarannsóknafélaginu og Flugbjörgunarsveitinni á sínum tíma Alpaklúbb Íslands, - félagsskap sem náði ekki að festa rætur. Orkan dreifðist einnig á fleiri þætti þannig að í rauninni var þeim óhægt um vik að forna miklum tíma í klifur. Á tímabilinu eftir þessi gullnu ár, áttu göngu-, fjalla- og lengri skíðaferðir meira upp á pallborðið en Alpafjallgöngur og klifur lá lengstum í dvala. Um síðari hluta þess tímabils, um eða upp úr 1970, hefur Helgi Benediktsson, einn stofnfélaga Alpaklúbbsins, eftirfarandi að segja: „Fjallamennska sem slík hafði þá ekki verið stunduð að ráði hér heima. Útivistin sat í fyrirrúmi. Hér gekk þetta út á að fara í

Frá vinstri: Guðlaug, Vilborg og óþekkt blaða í blöðin um 1980 á Grensásvegi. Ljós.: Pétur Ásbjörnsson.

gönguferðir, inn í Marardal, í einhvern helli o.p.h. Fjallamennskan í þá daga var aðallega fólgin í því að síga, það var spennandi og krafðist útbúnaðar. Eitthvað var farið í skriðjökla og í Esjuna og Skarðsheiði að vetrarlagi. En það var ekki til að klífa, bara að komast upp.“

Þegar kom svo fram á áttunda áratuginn varð mikil vakning í Hjálparsveitum skáta, meðal annars með auknum áhuga á fjallgöngum. Í þeim jarðvegi uxu rætur Ísalp. Mest bar á tveimur aðskildum flokkum, annars vegar félagum úr Hjálparsveitum skáta á Suðvesturhorninu og þá sérstaklega frá Reykjavík og hins vegar skátum með aðsetur í Vestmannaeyjum. Sá hópur, það er Vestmannaeyingarnir, voru virkastir á árunum 1973 - 1977. Bakgrunnur þeirra var af öðrum toga en hinna, því klifur í klettum og bjargsig gegndi ólíku hlutverki þar en hjá landkröbbunum. Upphaflega rakti klifrið í Vestmannaeyjum skyldleika til bjargræðis og sjálfsþurftarþúskaþarins sem þar hafði tíðkast um aldir en

ekki Alpínismans. Þar var kveikjan að kletta-klifrinu og síðan fjallamennskunni hjá þeim. Þeirra grunnur kom til góða því reynslan sem hlaut af því að sveifla sér á milli syllna og klungrast upp hamraveggi í mikilli hæð vandi þá við að takast á við vandasöm verkefni þeirra ára, eins og Þumal. Þeir komu aftur á móti lítið við sögu Alpaklúbbsins nema að tilheyra þeim hópi fjallaáhugamanna sem sáðu fyrstu fræjunum. Vil ég vísa á áhugaverða sögu Snorra Hafsteinssonar hér í blaðinu, þar sem sú saga er nánar rakin.

Hinn hópurinn, það er björgunarsveitirnar á höfuðborgarsvæðinu, höfðu fjallabjörgun sem eitt markmiða en þekkingu sína og kunnáttu sóttu félagar einna helst til fjallaskóla í Evrópu. Námskeiðin virkuðu hvetjandi og um nokkurra ára skeið fóru hópar í Alpána til fjallgangna. Hluti meðlima varð hugfanginn af Alpaklifri og þar sáu þeir aðrar hliðar á íþróttinni og nýjan útbúnað. Nokkur samkeppni varð milli þessarar tveggja hópa, allavega einstaklinga innan þeirra raða, og jók hún á

Nostalgía á Grensásvegi? Snævarr Guðmundsson, Daniel, Einar Steingrímsson, Jón Þór Ólafsson og Randver Ljósma.: Pétur Ásbjörnsson.

metnað svo stefnt var á hærri fjöll. Þrátt fyrir þau tækifæri sem hjálparsevitirnar lögðu til, fannst hinum ötulu meðlimum vanta samtök með enn meiri áherslu á fjallamennsku. Að fenginni reynslu af erlendum Alpaklúbbum þótti tilhlýðilegt að stofna slíkan hérlandis. Meðganga tók nokkur ár en stofnfundur var haldinn í marsmánuði 1977. Hér stendur hins vegar ekki til að segja nánar frá stofnuninni heldur greina frá hvernig hugarfarið mótaði fjallaklifrið á fyrstu 20 árunum sem Alpaklúbburinn hefur lifað. Á bernskutíma klúbbsins var yfirsýnin allt önnur en nú þekktist og áherslurnar af öðrum toga. Þar sem meðlimir björgunarsveita voru upphafsmennirnir að stofnun hans þá gætti áhrifa þeirra í starfsemi um hrið. Þetta fyrsta tímabil má í léttu tali nefna tímabil kontinentallínunar.

Tímabil kontinentallínunar; - áttundi áratugurinn

Klúbbfélagi fyrir 1980 rekur eflaust enn minni til tíma hnébuxna og rauðra sokka. Þetta voru eiginlega þau einkennisföt sem gerðu óbreyttan að fjallamanni og stundum þurfti ekki meira til. Ef rétt er munað þá gerðu

Kristinn Rúnarsson og Þorsteinn Guðjónsson fyrstir góðlátlegt grín að þessum fatnaði og kölluðu kontinentallínuna. Ef farið er enn lengra aftur, til árunna 1974-76 eða svo, var ekki óalgengt að þeim fylgdu lopapeysa og bartar, um tíma að minnsta kosti, að ógleymdum appelsínugulum anoraki. Þeir sem skörtuðu þessum djásnum tilheyrðu oft einhverri björgunarsveit og voru sem slíkir leiðandi í fjallamennsku. Á þeim árum, og svo til allan áttunda áratuginn, stundaði sá hópur fjallaferðir meira á alhliða máta en nú gerist. Algengast var að leggja hvaðeina sem tilheyrði íþróttinni að jöfnu þó venjulega væri lögð örliði meiri rækt við þær áherslur sem mönnum voru kærar. Samt ef hugsað er til baka þá stefndi fjallamennskan einhvern veginn ætíð í snjóinn; ef ekki vetrarsnjó á fjöllum þá á jöklana á sumrin. Ýmis konar jöklaferðir eða lengri skídagöngur voru í mestum metum og þóttu meðal endanlegra markmiða, hvað varðaði fjallamennsku hérlandis. Það er eðlilegt enda reyna fá önnur ferðalög eins á grundvallarhugmyndirnar sjálfar; að komast á eigin fótum til og frá takmarkinu með lágmark hjálpartækja og svo á sjálfsbjargarviðleitina. Á því er grunnhugmynd alpinismans byggð en á Íslandi mótuðust línurnar ekki sist af jöklum og landslagi, sem talið var henta betur til langferða en erfiðra klifurferða. Ísklifur var nær eingöngu stundað í skriðjökklum, helst þó þegar Alpareisur voru í nánd og stöku sinnum voru snjóklifurleiðir farnar í fjöllum. Fjallaskíði voru undir það síðasta spennandi nýjung og þóttu eiga framtíðina fyrir sér. Minnsta ræktin var lögð í klettaklifur því bergið dæmdist illa hæft til þess brúks. Ef um slíkt var að ræða þá var helst þrilað á námskeiðum í Hvannagjá eða þeim örfáu klettatindum sem klifnir höfðu verið. Almennt má segja að klifur í klettum eða ís, þar sem ekki var farið á tind, taldist til æfinga en ekki alvöru fjallamennsku og féll oftast inn í björgunarpakkann sem einn þeirra þátta er gott væri að kunna skil á.

Á svipuðum tíma var hins vegar mikið umrót í heimi fjallamennskunnar erlendis. Farið var að bera á aukinni sérhæfingu í ís- og klettaklifri en eftir því sem sífellt erfiðari leiðir voru klifnar jókst þörfin fyrir meiri þjálfun. Löngu fyrr höfðu umræður byrjað um siðferði fyrir tilstilli aukinnar virðingar gagnvart umhverfi og náttúru en snéru einnig að framtíð íþróttarinnar. Ljóst var orðið að ekkert stöð-

Frá vinstri: Anna, Guðjón, Gutti og Jón í Tindfjöllum, 1982.

aði hina öru þróun útbúnaðar og enginn fjalls-tindur eða veggur gat tæknilega séð staðist uppgöngu. Hinar mórölsku spurningar snérist um hvert klifur stefndi, hvaða siðferðisreglur ættu að gilda og eyðileggjarmátt tækja eins og fleyga. Vægi öflugra úmsátursaðferða (siege tactics) fór hnignandi gagnvart alpastilnum og sýnt var að tími fyrirferðamikilla leiðangra, að hætti heimsveldanna, liði undir lok. Í þeirri röð sem ýmsum fjallgönguaðferðum var raðað eftir, voru úmsátursleiðangrar á við hernaðaraðgerð þar sem ekkert kom í veg fyrir að varnir fjalls væru brotnar niður og djöfsi sigraður. Erlend tímarit greindu frá uppgöngum á hæstu tindum sem æftar voru gerðar með betri stíl en fyrr. Við tóku léttari leiðangrar og ódýrari þar sem klifrað var í alpastíl. Hanghundur, eins og það kallast þegar hangið er í tryggingu, þótti mikið stílbrot og stigaklifur fór að þykja tiltökumál. Fleyga-tryggingar urðu fyrir umtalsverðri gagnrýni vegna brotsáranna í berginu en þau mátti forðast í flestum tilfellum með notkun hneta. Klifur í ísossom var farið að vekja mikla athygli þrátt fyrir að vera yngsta afbrigði fjalla-

mennskunnar. Bogna ísaxarblaðið sem Chouinard innleiddi hafði í för með sér þvilká byltingu að strax var farið að draga í efa gráðun ísleiða. Í klettaklifri varð gráða 5.12 að veruleika en háværar umræður urðu samtímis um hvort mögulega mætti klifra svo feikna erfiðar leiðir. Annan flokkinn fylltu upprennandi klettaklifrarar sem staðhæfðu að þeim hefði þegar tekist það. Galdurinn fólst í því að þjálfa sig fyrir klifrið. Það drógu hinir eldri í efa hvort slíkt tilheyrði raunverulegri fjallamennsku; allavega þeir sem vanari voru ölkrús á milli klifurferða. Umræður og umhugsun af þessu tagi leiddu smám saman til breytinga og viðhorf sem fólu í sér að allt þyrfti að sigra, hvað sem það kostaði, hættu að eiga upp á pallborðið. Við tók hugmyndafræði þar sem náttúrusjónarmiðum var gert hærra undir höfði. Fyrir vikið jókst fjölbreytni klifursins enda ekki lengur sama með hvaða stíl var klifrað á fjöll.

Hinn betrubætti útbúnaður og tækni átti auðvitað mikinn þátt í framförumum. Af honum leiddi möguleika á að klifa erfiðari og glæsilegar leiðir með þrýðilegum stíl. Framfar-

Úr Öndruskarði, í Botnsúlum 1982.

ir á þeim nótum komu ekki strax fram hér á landi en útbúnaðurinn birtist auðvitað fljótlega, eftir að komist var í dótabúðir erlendis. Undirstöðurnar vantaði en þær sem fjallamenn og síðar Flugbjörgunarsveitarmenn höfðu reist, nýttust ekki, því of langt var liðið frá tilveru þessara hópa og þekkingin að mestu gleymd. Strax og Alpaferðum tók að fjölga fór þessi undirstaða að myndast á nýjan leik og á henni byggðist upp sú fjallamennska sem hér hefur síðan verið stundud. Löngunin og eldmóðurinn til að klífa fjöll voru jafnmikil þá og er nú en fátt stóð til boða. Á þessum árum dugði það samt til að kveikja nægan áhuga á að auka veg íþróttarinnar og rækta helstu greinar sem tilheyrta henni. Framsæknir áhugamenn með eins konar grand alpinism hugsýn hófu eflinguna með ferðum sínum í

Anna Lára, Torfi, Anna Gunna, Magnús Tumi, Halldór og Jón Geirsson á Bárðarbungu.

Alpana. Í kjölfarið jókst áreðni til að klífa og elja til að leita uppi óklífna tinda hér á landi. Alpalöndin mótuðu aðallega draumana hvað varðaði fjallgöngur (og björgun auðvitað líka) en helstu fyrirmyndirnar voru samt einvala lið Himalayaklifrara frá Bretlandi og Mið-Evrópu. Nær ekkert var horft til Ameríku þar sem framsækinn fjallamennska var áberandi í formi klettaklífurs í Yosemite-þjóðgarðinum. Fyrirmyndir að ýmsum síðum og hefðum sem teknar voru upp komu frá Evrópulöndunum í fyrstu, jafnvel oft í gegnum tímarit eða bækur, enda hafði einangrun okkar frá umheiminum sitt að segja. Það var náttúrulega aldrei markmið né meðvitund ætluð að fylgja erlendum straumum en þegar rennt er yfir tímasketið klúbbsins þá sést að þróunin er áþekkt.

Kontinentallínan var ágætlega í samræmi við þennan aðdraganda og jafnvel fyrstu ár Alpaklúbbsins því fremur einsleit fjallamennska réði ríkjum. Tindar voru fyrir öllu en leiðirnar á þá höfðu skipt minna máli. Samt var þetta talsverð umblyting frá því sem verið hafði því ekki má gleyma að klífur hafði lítið verið stundað um árabil. Flokksandi einkenndi þessi ár og fjallgöngur voru oft stundaðar í hópum. Þó ekki sé út á það að setja þá er það nú samt svo, að framsækni fjallaklífur hentar ekki sem hópíþrótt. Taka þarf tillit til hestsins svo erfitt er að gera eitthvað framandi. Í þá daga var hin framsækna fjallamennska því í rauninni lítið frábrugðin því sem FÍ og aðrir ferðahópar gerðu nema, eins og illkvittislegt háð sagði, að byrðar fjallaklifrars voru þyngrir. Klífrið kíknaði auðvitað ekki undan gæðunum og sá skilningur sem átti við klífurstíl lagðist út á réttstöðu í bergi eða ís. Reyndar þótti háðslegt að grípa t.d. í lykkju, bröлта upp á hné eða hvílast í tryggingu en svoleiðis stuðningur var ekki óvanalegur ef klífrið þótti erfitt og því var þetta að öðru leyti látið athugasemdaleaust. Leiðir, erfiðari en 3+ gráða, virtust ófyrstiganlegar og sú trú byggðist ekki af reynslunni á þess háttar klífri. Hin takmarkaða klífurreynsla ýtti síðan undir óþarfa virðingu fyrir erfiðleikum, gráðum og vanmáttarkennd fyrir eigin getu. Ágætt dæmi um þetta má lesa í 7. tímariti Ísalp, í nóvember 1978 bls 4-11: „Aðalmarkmið Ítalíu-ferðarinnar var að klífa fjallið Les Grandes Jorasses, sem er á landamærum Frakklands og Ítalíu, í Mont Blanc-fjallaklasanum. Það fjall er einkum frægt fyrir norðurvegg þann, er veit að Frakk-

landi. Ítalíu- hliðin er töluvert auðveldari, en þó allerfið á okkar mælikvarða, hefur erfiðleikagráðuna PD+, sem þýðir, „dálítið erfitt.“ Reyndar ætla þessi virðing fyrir gráðum að verða langlíf eins og síðar verður komið að. Þrátt fyrir svona annmarka voru framtíðardraumarnir hinir sömu og nú, - nema að nokkrir þeirra hafa orðið að veruleika á síðari árum.

Annað óþekkt fyrirbrigði var sérhæfing en án hennar eru framfarir hægar. Þeir sem skáru sig úr var hinn fámenni hópur sem hafði ráð á að fara í Alpana en þeirra sérhæfing

Björn og Einar voru óhræddir við að fara sýnar eigin leiðir í fjallamennskunni og lögðu grunninn að sérhæfingu í klífri. Hér stilla þeir félagar sér upp að hætti fyrirmyndanna. Ljós.: Björn Vilhjálmsson.

sér meira að klífuraðgerðum en fyrir hafði þekkt. Þó sú sérhæfing þætti kannski lítil samanborið við þjálfunina sem nú tíðkast þá dugði hún til að hækka getuna nokkuð, eða úr brölti í 3. gráðu, og auka sjálfstraust manna. Hinn virki hópur náði að fara nokkuð reglulega í Alpana og gerði það yfirleitt í gegnum björgunarsveitir eða fyrirtæki sem veittu styrki á fjallabjörgunarnámskeið. Að námskeiðum loknum gafst takmarkaður tími til að ganga á tinda og yfirleitt svo naumur að ekki gafst tómi í annað en að venjast hæðinni og brattlendinu en átaka-leiðum var sleppt. Æfingar fyrir Alpaþjallgöngur voru líka óhnitmiðaðar og gátu ekki verið annað enda þjálfunarferli óþekkt, aðstöðuleysið algert auk of fárra klífurtíma úr heimahögunum. Þjálfunin fólst aðallega í að hlaupa á fjöll eða jökla og styrkja þolið en beindist síðast að klífri. Viðhorfin voru líka á þá leið að annað en að horfa á tinda þekktist varla. Á þá var farið eftir úruggum slóðum og að sama skapi auðveldum, - oftast svonefndum normalleiðum. Auðvitað var það eðlilegt ferli að klífa hina stórbrotnu Alpatinda fyrst því erfitt klífur var lítt þekkt hérlandis. Þannig má segja að á áttunda áratugnum hafi fjallgöngur íslenskra fjallamanna á erlendri grund samsvarað því sem fram fór á gullöld Alpaþjallgangna, á miðri síðustu öld, vegna þess hve nýtt þetta var og reynslan lítil. Mikilvægast var samt að þessar ferðir voru brýn tengsl við umheiminn, ekki einungis fyrir þá sem fóru í ferðirnar, heldur einnig áhugamenn sem sátu

heima. Sú reynsla sem fékkst úr ferðunum var dýrmæt og kom til góða í gegn um námskeið og myndasýningar. Annar nauðsynlegur hvati fyrir þá heimasætnu voru bókmenntirnar eða litteratúrin en þær veittu innsýn í heim fjallamennskunnar og þjónuðu hlutverki sem „annarra reynsla“. Þær höfðu einnig þau áhrif að fjallaklífur tók stuttu síðar aðra stefnu hér á landi. Sjálfsgat þótti að kunna deili á helstu fjallamönnum heims og nauðsynlegt að þekkja til ferða þeirra. Frásagnirnar voru mörgum innblástur að klífurleiðum eða aðferðum til að leysa vandamál á fjöllum.

Eins og vænta mátti voru það síðan reynslutröllin, - þessir með Alpaferðirnar upp á vasann, sem fyrstir klífu tilkomumestu tindana hérlandis. Þeir voru hinir einu sem höfðu þekkinguna og tækinn sem til þurfti. Gefur auga leið að þeir höfðu einnig mest áhrif á hvaða farvegi fjallamennskan fylgdi sem var þá nokkurs konar bland í poka með ýmsu björgunarsveitahnossgæti. Á fyrrnefndu tímabili var farið á nokkra þeirra, t.d. Pumal, Fingurbjörg og Kirkjuna. Að klífa þá er hóflegt erfiði, - það vitum við, en fyrir 20 árum var annað uppi á teningnum. Þessi tindar voru torkleifir miðað við annað sem hér hafði verið gert, auk þess sem áður nefnd litil klífurreynsla á fárra manna höndum eða ónógar upplýsingar og leiðarlýsingar gerðu þá alvarlega. Tindarnir gegndu einnig hlutverki í augum áhugasamra sem stökkpallur fyrir fjallgöngur á erlendri grund enda fátt annað til sammanburðar við þau svæði, að því talið var.

Einar í fyrstu og einu uppferð á Nemesis í Vestrahorni, takið eftir bolnum. Ljós.: Björn Vilhjálmsson.

Gallinn var hve fáir og óaðgengilegir þeir voru og reynslan fyrir háleitnari markmið því illfengin. Síðar var nauðsynlegasta reynslan sótt á aðgengilegri staði og aðrar viðmiðanir, þar á meðal gráðun leiða, höfðu einnig talsvert að segja. Á þessum árum var hvorugt til staðar.

Við hinum óreyndu blasti einnig annar vandi sem fólst í því hve erft var að komast að hinum ötulu fjallamönnum til upplýsingaöflunar. Var líkast því að um eins konar stétta-skiptingu væri að ræða; annað hvort voru menn byrjendur eða þá vanir eða ekkert á milli. Oft áttu einu samskiptin sér stað á námskeiðum eða öðrum ferðum og það var bagalegt því klifurleiðir voru ekki margar, engin klifur-svæði, leiðarvísar eða önnur fræðsla til hjálpar. Byrjendur áttu því vont með að öðlast reynslu nema eftir eigin frumkvæði og úr litlu var að móða. Þeir fetuðu veginn á sama hátt og hinir vönu höfðu gert eða skráðu sig í björgunarsveit jafnvel þó að forsendurnar hefðu aðeins breyst. Eins og verða vill söfnuðust menn svo í hópa eða klíkur, einnig innan veggja Alpaklúbbsins og voru ekki alveg tilbúnir að opna fyrir nýliðum. Teygðu þessi viðhorf sig jafnvel inn í tímaritin, eins og sjá má á eftirfarandi: „Ein nýbreytni er í næstu ferða-áætlun. Þar eru tvær ferðir á boðstólum þar sem þáttaka er bundin við lágmarkskunnáttu og reynslu í fjallamennsku. Ferðin á Eyjafjallajökul 21.-23. mars er fyrir þá, sem hafa tekið þátt í a.m.k. þremur námskeiðum klúbbsins

eða sambærilegum námskeiðum. Hins vegar eru kröfur fyrir ferðina á Helgrindur mun strangari. Umsjónarmennirnir,..., dæma um hæfni manna til fararinnar. Hæfnisúrskurður þeirra er endanlegur, enda er ráðgert að vera á alvarlegum slóðum...“ Vel má ímynda sér að þeim sem enn höfðu ekki meikað það, hafi orðið hverft við að þurfa að láta dæma sig, í eða úr leik. Í tímariti nr 16 - maí 1980, Félagsstarfið, bls 4, stendur líka: „Helgrindaferðin, Eyjafjallajökulferðin og Botnssúlunaferðin féllu allar niður vegna veðurs, þátttökuleysis eða af öðrum orsökum.“

Vaninn var að áhugamenn í fjallaklifri færu í einhverjar sveitir, - þar voru allir hvort sem er. Starfsemi sveitanna var auðvitað fjölpætt og því gafst helst tími í klifur þegar námskeið voru haldin og síðan lítið meir. Þetta var fyrir tíma undanfara sem nú er við lýði. Var þetta raunin fram til loka áttunda áratugarins. Sama mátti segja um starfsemi Ísalsp sem fyrstu árin var í viðjum björgunarsveitanna. Fjallamennskunámskeiðin báru sterkan keim af fjallabjörgun með tilheyrandi „doblanastússi“ sem átti ekkert skylt við klifur. Þetta er ekki sagt til lasts því auðvitað mótaði hugarfarið fjallamennskuna og þegar horft er til baka þá var þetta tímabil björgunarsveitanna. Ofantalin atriði breyttust svo mjög eftir að samtökin efldust og komust undan hæl björgunarsveitanna. Má einnig taka þetta til marks um hve grunnurinn var smár að byggja á en það var

Setið við fótstall meistarans; Sam Grimble, Ingvar Teitsson, Bjössi Vill, Torfi Hjalta, Snævarr, Bill Gregory, Helgi Ben. og Jón Geirsson.

að breytast, í upphafi á næsta tímaskeiði í sögu fjallamennskunnar á Íslandi; tímabili Alpastílsins og hvassa endans.

Tímabil Alpastílsins og hvassa endans, - umrótatimar framsækinnar fjallamennsku

Nú er rétt að minna á að tilgreind tímabil ákvarðast af ríkjandi viðhorfum áhugasamra og líða gegn um söguna án tímasetninga. Þannig kom tímaskeið þegar fjallamennskan var að mestu komin undir björgunarsveitunum, svo tók annað við þar sem virkni varð meiri í öðrum félagasamtökum. Fyrir fjallamennskuna á Íslandi var auðvitað mikilvægast að hreyfing komst á helstu geira hennar og svo vill til að stofnun Ísalsp markar upphafið. Næsta áratugin var framgangur fjallamennskunnar hvað mestur þar. Þetta tímabil teygir sig frá miðjum 8. áratugnum og fram til seinni hluta þess niunda. Þetta var umrótaskeið því íþróttin skipti um farveg, hvarf úr fremur stefnulausri fjallamennsku í framsækna. Með því er átt við að markmiðin voru tekin fastari tökum, hvort sem um ræðir Alpaklúbbsins eða klifur, meðal annars vegna þess að kvaðir af öðrum toga voru ekki fyrir. Á þessum árum breyttust einnig klifuraðferðir, hugmyndir og hefðir en þau umskipti kostuðu mikla frumkvöðlavinnu. Athyglisvert er að myndast fór hópur sem stóð mestmegnis utan björgunarsveitanna, og það sem meira er, hann fann sér önnur viðfangsefni, eins og t.d. Stardal. Það sem sá hópur leitaði eftir í fjalla-

mennsku skópst mikið af hugmyndafræðinni úr fjallabókmenntunum eða kímum Alpaklúbbsins en var frábrugðið þeirri venju að stunda hana með björgunarsörfum. Viðhorfið til klifurs fór að mótaast sífellt meira af hugsæi alpinismans en ekki dyggðum bráðavaktarinnar. Breytingar voru aldrei byltingarkenndar og var fjallamennskan stunduð alhliða en ríkari áherslur lagðar á kletta- og ísklifur, bæði sem mikilvægasta hluta íþróttarinnar og að það væri framkvæmt á víðeigandi hátt. Ramminn sem hélt utan um þetta var hugmyndafræðin.

Á svipuðum tíma eða vorið 1979 unnu íslenskir fjallamenn einnig mikilvægt afrek í háfjallaferðum þegar komist varð á tind McKinleyfjalls í Alaska. Þó að íslenskir fjallafarar hefðu farið fyrir á háfjöll, eins og Kilimanjaro (5895 m) árið 1966 og Chimborazo (6270 m) 1975, þá voru þær göngur ekki beint tengdar nútímalfjallamennskunni sem nú var að vaxa úr grasi á Íslandi. Það er að segja, sú reynsla sem einstaklingarnir öðluðust þar, skiladist sér ekki né gagnaðist fjallamennsku síðari ára. McKinleyferðin var hins vegar staðfesting á dafnandi fjallamennsku og að sú reynsla sem öðlast mætti hérlandis væri góður undirbúningur fyrir slíkar ferðir. Þróunin í háfjallaferðum Íslendinga átti einnig eftir að fylgja sambærilegum farvegi og Alpaferðirnar, þ.e. að smátt og smátt var gengið djarfur til verks. Jafnframt varð hún mönnum hvatning til að drýgja enn meiri dæðir bæði heima og erlendis. Allavega varð ákveðin stefnumörkun í ut-

anlandsferðum á þessum tíma. Kannski skiptir ekki máli hvað nákvæmlega olli henni en vísat hefur Alaskaferðin 1979 og einnig mögnuð Alpaferð nokkurra Flugbjörgunar- sveitamanna (FBS), sumarið 1978, átt stóran þátt í uppsveiflunni. Árin á undan var það einkennandi að handfylli kunnugra fjalla höfðu aðdráttaraflíð og dugði að ná tindi einhverra þeirra svo ferðir þættu vel lukkaðar. Árin á eftir snérist hjólin á þann veg að ekki nægði lengur að feta í fótsporin heldur varð að toppa allt saman með brattari tindum, fjöllum óklífnum af íslenskum eða erfiðari leiðum. Nánar er greint frá háfjallaklífri aftar í þessari grein.

Umræður hófust hér á árunum 1978-1979 um aðra þætti fjallamennskunnar eins og stíl og náttúruvernd. Þessar umræður voru oftast á fyrirbyggjandi nótunum þar sem lítið hafði reynt á slík mál í raunveruleikanum. Á þeim árum voru fleygar enn atkvæðamikil tryggingartækni í klettum og boltun leiða óþekkt. Að frátöldum klettatindunum, sem fyrr var sagt frá, voru einu verðugu verkefni á finna í fjöllum eins og Vífilsfelli eða á Þingvöllum en einnig þar þótti öruggast að tryggja með fleygum. Sömmuleiðis var ísklífríð fremur vanþróað og aðeins örfáir erfiðar leiðir höfðu verið gerðar. Eitt sem tekið var á, var að ekki þótti lengur hæft að æfa alltaf í ofanvað eða stigum, leið þurfti að fara í hvassa endanum, þ. e. að leiða hana ef segja átti hana klifna. Á svipuðum tíma kom upp það viðhorf að klifurleiðir einskorðuðust ekki eingöngu við tinda eða vegg. Þær mátti finna víðar, til dæmis upp hamrabelti, ísfossa eða jafnvel þegar glímt var við grjót (bouldering) í Öskjuhlíð. Þessi viðhorf áttu auðvitað rót að rekja til erlendra klifurmennsku og þau breyttu í rauninni engu því forsenda Alpastilsins er ávallt í fyrirrími. Hins vegar varð þetta til að menn hættu æfingaferðunum en fóru loks að klifra leiðir. (Menn höfðu nefnilega aldrei klifrað á Íslandi, heldur aðeins eft sig. Þeir sem fóru aldrei í Alpana á sínum ferli klifruðu þannig aldrei neitt, þeir bara æfðu sig!). Slíkar leikreglur voru auðvitað af hinu góða og þeim fylgdi tilvísan á staði eins og Stardal, Þyrl eða Búahamra. Í þá daga var ekki mikið horft á slík svæði og styttri leiðir höfðu síður til manna. Tilkoma þeirra gaf hins vegar fleirum tækifæri á að klifra og ná betri árangri þó öðrum þætti ekkert til slíkrar fjallamennsku

koma. Öll aðkoma varð svo miklu einfaldari en fyrr og þá skipti heldur engu þó að klifurleiðirnar væru af styttri gerðinni; fyrir þann sem vildi klifra var 10-20 mín. aðkoma að 30-70 m háu klifurlendi miklu betri kostur en 4-5 klst. gangur að 30 m leið. Mikilvægt er að einmitt klifur í stuttum leiðum jók framfarir mun örur en ella, þar á meðal til að fara langar leiðir.

Áhrif erlendra klifrara eins og Bill Sumner, sumarið 1979, og Sam Crimble, vorið 1980, hvíla einnig þungt á vogarskálunum þó að fjallaklifur hafi verið komið á rekspól árið 1979. Þeirra áhrif voru vel þegin og komu á góðum tíma. Fleiri erlendir fjallamenn komu til sögunnar á svipuðum tíma en höfðu líkast til ekki jafnmikil áhrif og þessir tveir. William Q. Sumner, reyndur amerískur fjallamaður, kom til landsins sumarið 1979 en hér hélt hann myndasýningu af erlendum fjöllum. Gekk Sumner síðan á Þverártindasegg og Hvannadalshnúk ásamt fjórum félögum Ísalp. Að ósk alpaklúbbsmanna ritaði Sumner síðan pistil um hvernig íslensk fjallamennska kom honum fyrir sjónir og birtist hann í tímariti Ísalp í mars 1980. Má dæma eftir pistlinum að hann hefur verið víðsýnn gagnvart lítt mót- aðri íslenskrari fjallamennsku. Sagði Sumner að sú klifurtækni og útbúnaður sem hann sá, væri sambærilegt því sem gengur og gerist á Vesturlöndum. Þó virtist honum að hér, sem í Bandaríkjunum, væri tilhneiging til að burðast með óþarfan útbúnað. Hann sagði: „Mér virðist þið eiga fjallamennsku á frumstigi á eyju forrnar og ævintýralegrar sögu. Með nokkurri aðgát getið þið ekki einungis þjálfað ykkur nógu vel heima fyrir, til að klifra hvar sem ykkur sýnist, þið getið líka varðveitt íslenskar óbyggðir, sem eru ekki aðeins sérstæðar, heldur einnig með þeim fegurstu í heiminum.“ Varðveisla óbyggðanna er sennilega það mikilvægasta sem Sumner benti á, að ekki mætti gleyma því, hversu heltekinn sem hægt er að verða af fjallaklífri, að áhrif öræfa og annarra auðna eiga líkast til ríkastan þátt í því hví nútímamaðurinn fer á fjöll. Grundvallaratriði sé að umgangast öræfin samkvæmt því. Þau svæði sem íslenskir fjalla- áhugamenn nýta nú, voru þá enn lítt fótum troðin; engar leifar forveranna eins og gjarnan finnast erlendis, hvorki ryðgaðir fleygar, veðraðar línur og lykkljúr né annað drasl. Þarf vart að taka fram að Sumner hreifst mjög af

íslenskrari náttúru vegna þess hve hún var óspjölluð. Hann sá að Íslendingar eru lánsamir að því leyti og hafði aðra heimshluta til hliðsjónar: „Ég lit svo á, að óbyggðir séu landsvæði, sem eru nánast ósnortin af mannavöldum, þar sem ég get ferðast um og kynnst landinu í þeirri mynd sem það hefur verið um þúsundir ára. Ég er þeirrar skoðunar, að þetta sé nokkuð, sem þið ættuð að varðveita af kostgæfni.“

Að óbyggðunum frátöldum hafði Sumner, ásamt hinum skoska klifurkennara Sam Crimble, sem kom hingað vorið 1980, óbein áhrif á vaxtarbrodd Alpaklúbbsins og námskeiðahald. Þar stendur Sam Crimble jafnfætis hinum fyrrnefnda hvað varðar ávinning íslenskrari fjallamennsku til handa. Fjallgöngur og klifur var skemmtun og besta æfingin fyrir það var að klifra. Til að auka skemmtunina og einnig öryggð mátti beita ýmsum áhugaverðum aðferðum. Eitt dæmi um þetta er franska aðferðin, pied à plat, eða fláttórtækni sem notuð er á is, - og meira en það, ísklífríð varð vandasöm list. Erfðleikarnir felast í að þróa tilfinningu fyrir jafnvægi og viðlöðun. Á þeim tíma var þetta annað sjónarhorn því gjarnan var tveim isöxum og frambroddum beitt fljótleiga eftir að bratti varð meiri en 45°. Þó að öruggast sé að klífa svo- leiðis þá felst glæsileiki í að gera það með einni og beita broddunum með iljunum. Þetta hentar auðvitað ekki í lóðréttu ísklífri en á leiðum þar sem bratti er allt að 70° eða í stuttum ishóftum er franska aðferðin árangursrík. Þessi aðferð hafði verið þróað fyrr á öldinni í Alpalöndunum en gagnsemi hennar kom berlega í ljós þegar farið var að klífa ísveggi Alpanna á mun skemmri tíma en áður. Þekktja þurfti ístólin mjög vel og hvernig þeim var beitt. Fyrir vikið varð ísklífur einhvern veginn fagaðri en fyrr því tæknin gerði kröfu til hugunar og fjölhæfni tækjanna.

Markverðast er að svona sjónarhorn var ástæða til að minnka útbúnað og klifra léttar. Franska aðferðin hafði verið kynnt á námskeiðum sem eins konar lágmarksgrunnur en

Ingvar Teitsson, Daniel, Guðjón, meistari Sam Crimble, Torfi, Hjalti, Helgi Ben, Halldór og Sigrún Stefánsdóttir á ísklí- furnámskeiði 1980.

í rauninni átti að kenna hana sem verðuga áskorun því nýtsemin gagnaðist vel hérlendis. Þetta varð ein orsök að breyttum námskeiðum á fyrri hluta árs 1980, og klifurnámskeiðum sumarið eftir. Grunninum var breytt þannig að lögd var áhersla á beitingu tækja og tímanum varið til æfinga en björgunarbútturinn var felldur út nema því sem viðkom félaga- hjálp. Jafnframt var farið að skipta námskeiðunum niður í t.d. ísklífur-, vetrar- eða jökla- námskeið, svo fara mætti ýtarlegar í viðeigandi atriði. Eru þetta með fyrstu áþreifanlegu staðreyndunum um stefnubreytingar af völdum Alpaklúbbsins og þau atriði sem gerðu samtökin leiðandi í fjallamennsku á niunda áratugnum. Þetta breytta fyrirkomulag á námskeiðum var til mikilla bóta fyrir byrjendur og veitti þeim mun betri undirbúning en fyrr. Síðar tóku björgunarsveitirnar þessar kennslu- aðferðir upp á sína arma og hafa fylgt þeim meira og minna eftir það. Áhrif hinna erlendu fjallamanna voru samt viðtækari en í formi nýrra kennsluáðferða því sjónarmið þeirra féllu vel að hugmyndafræðinni sem stækkandi hópur áhugamanna var farinn að tileinka sér. Í því fólst, númer eitt, að klifra sér til ánægju, vera sér nógur með takmarkaðan útbúnað, til að auka hraða í fjallendi, en bæta það sem á vantaði með aukinni klifurreynslu, elju, áráðni og dómgreind. Að sjálfsögðu er þetta

Bjössí Vill í stigaklifri á Þingvöllum.

engin ný uppgötvun og vera má að eldri kynslóðir hafi lengi haft það fyrirkomulag að leiðarljósi. Hins vegar virtist klifrið ekki hafa forgang framyfir mikilvægi tindanna sjálfra og stórfum björgunarsveita á þessum tíma. Án málalenginga, þá komu erlendar fyrirmyndir þessara ára því þannig fyrir og því virtist að ofantaldir þættir væru mikilvægir í að ná árangri í fjallamennsku. Má segja að á komandi árum hafi viðhorfin mótast nokkuð út frá alpastílnum, hugmyndafræðinni og umhyggju fyrir náttúrunni og þar hafi eins konar ídealismi verið ráðandi.

Vel fram á níunda áratuginn höfðu íslenskir fjallaklifrarar nóg fyrir stafni því um auðugan garð var að gresja. Flestar leiðir sem nú á dögum þykja gamalgrónar, augljósar eða jafnvel auðveldar voru fundnar út, klifraðar og gráðaðar, á þessum árum. Val leiða fylgdi í öllum tilfellum því sem kalla má veikleika í fjallshliðum eða öðrum rökréttum línun. Helstu greinar fjallamennskunnar voru í fyrirrími en tvær þeirra, fjallaskiðun og ísfossaklifur, áttu vaxandi fylgi að fagna. Sú fyrrnefnda á mjög vel við íslenskt landslag en hin síðari var ný áskorun klifurum til handa. Fjallaskiðaáhuginn varð mikill um tíma og leiddi af sér fjölda

leiða, m.a. á Örafajökli og víðar. Svipaða sögu mátti segja af ísklifrinu en á þessu tímabili voru margir hinna augljósari ísfossa í nágrenni Reykjavíkur klifnir. Nokkru fyrir, eða á árinu 1979, höfðu sjakalarnir borist hingað til lands; byltingarkennd ísaxategund sem ýtti undir sjálfstraust og hvatti til frekari dáða í ísfossaklifri. Þá kviknaði eins konar „norðurveggjahugur“ í mönnum sem rekja mátti til bæði keppnisandans sem var til staðar en einnig fjallabókmenntanna. Langar klifurleiðir eru afkvæmi þessa fyrirbrigðis, meðal annars í norðurveggjum Skarðsheiðar, Vestrahorni og víðar. Samhliða því áttu nokkrir klifrarar það til að einfara eða sóla ýmsar leiðir í milli-gráðunum. Þann umdeilda ávana mátti náttúrulega rekja til erlendra áhrifa en hann náði þó aldrei almennilegri fötfestu. Ein gamalgróin stefna var einnig ráðandi um svipað leyti en það voru gönguskiðaferðir um landið þvert og endilangt. Virkastir í þessum ferðum voru nokkrir Flugbjörgunarsveitarmenn (og auðvitað Ísalparar um leið) sem jafnframt þróuðu samhliða aukinni reynslu, snjallar lausnir á ýmsum atriðum sem viðkom þeirra ferðum. Þegar horft er til baka verður að segja að óneitanlega var glæsileiki yfir þessum hópi sem fór sínar leiðir í anda alpinismans, sjálfum sér nógir, löngu fyrir tíma farsíma, neyðarsenda eða staðsetningartækja, en einungis með áttavita og kort sem siglingatæki. Starfsemi Alpklúbbsins óx einnig ásmeginn og meðal annars yfirtók hann skála Fjallamanna í Tindfjöllum. Árið 1980 hóf klúbburinn svo byggingu fjallaskála í Botnsstúlum en sá tindaklasi þótti þá geyma verkefni til framtíðar, bæði fyrir fjallaskiða-, göngumenn og klifra. Það var mikið áfall þegar nýbygður skálinn fauk skömmu síðar en velunnarar klúbbsins bitu á jaxlinn og reistu annan skála, - nokkru minni, en á sama stað í Súlnadal.

Aberandi framfarir urðu einnig í klettaklifri en þó ekki fyrir en að Stardalur uppgötvaðist. Í Stardalshnúki kom líka fljótt í ljós að fyrirmyndirnar voru frá öðrum svæðum en Alpalöndunum. Kontinentallínan var lögð til hliðar en í staðinn klæðst hvítum buxum og þverröndöttum bolum að hætti frjálslegra klettaklifra í vestri. Flegarnir og klifurstigarnir sáust æ sjaldnar en „hexurnar“ (hnetutegund) birtust í þeirra stað. Helsti frumkvöðull breyttra áherslna í klettaklifri, sem jafnframt urðu til að auka veg þeirrar greinar meir en

fyrir, var hinn ameríski Bill Gregory sem búsettur var hérlandis í mörg ár. Þá urðu einnig þau tímamót um svipað leyti að menn fóru úr bomsunum og á túttunum. Það var ekki eins sjálfsagt og ætla mætti en slíkur skófataður þótti fram að því lítið varða fjallamennskuna heldur einungis klettaklifrið. Svo litil þekking var á klifurtúttum hérlandis að þegar hinar fyrstu komu á markað þá voru þær keyptar með það í huga að rúmast í tveimur þörum af ullarsokkum í þeim, með bili framan við tá! Stardalur á tilkall til þessara ára vegna framfaranna og þar gegndi hann lykhillutverki. Vegna þeirra fóru klifurerfiðleikar stighækkandi ár hvert. Nálægt 1977 var engin klifurleið erfiðari en gráða 3 hérlandis; þrem árum síðar voru komnar klettleiðir af gráðu 5+, isleiðir af IV. gráðu og margar góðar klifurleiðir á ýmsa fjallstinda. Má minnst þess að þó klettaklifur væri litill hluti fjallamennskunnar í þá daga skilaði sú grein miklu í þágu hennar almennt eins og leikni í klifri ásamt öðrum tilheyrandi athöfnum í klifurlendi.

Í Stardalshnúki lærðist áhugasömum best að meta klifrið út frá síðferði, stíl og gráðum. Þessir þættir höfðu mótað nútíma klettaklifur á erlendri grund en giltu einnig um aðrar greinar fjallamennskunnar. Síði og stíl mátti rekja til hvernig klifur hafði m.a. þróast í Yosemite- þjóðgarði, sem þá var draumaland hvers klettaklifra. Sá klifurstill sem féll undir þessa skilgreiningu er hinn sami og nú tíðkast, - að klifra leið eða spónn falllaust í einni lotu. Leikreglurnar hljómuðu þannig að fallast varð á að sá still væri sanngjarnastur og rökréttastur gagnvart getu klifra innbyrðis og umhverfinu. Í grein Björns Vilhjálmssonar í 16. tbl. Ísalp frá maí 1980 segir: Vel er hægt að ímynda sér einhvern klifra í stigum og með fleyga upp leið sem alltaf hefur verið klifruð frjálst og með hnetum eingöngu. Ef spurningunni um hvor klifri í betri stíl er svarað, hlýtur að koma í ljós að sá sem klifrar frjálst, klifrar með betri stíl. Enn er spurningunni um hinn rétta stíl ekki svarað en úti í hinum stóra heimi hefur sú regla hlotið almennt fylgi að: Leið skuli ekki klifruð í lakari stíl en þeir sem gerðu hana fyrst. Menn geta ráðið hvort þeir noti hreinni stíl en hinir fyrstu en þeir ættu ekki að fjölga fleygum eða stigaköflum á leiðinni. Ef þeir þurfa það eru þeir á of erfiðri leið og ættu að reyna einhverja auðveldari. Að klifra leið að hætti þeirra er fyrstir gerðu hana er að

bera virðingu fyrir sköpun annarra og viðurkenna verk þeirra. En undir öllum kringumstæðum á að vernda umhverfið og leiðina í sem upprunalegustu ástandi. Hins vegar voru aðferðir til að leysa vandamálin enn umdeildar á erlendri grundu. Áhrifamiklir klifrarar í Yosemite virðikerndu t.d. ekki vinnslu í leiðum en síðar voru þær aðferðir skilgreindar eins og rauðpunktur, bleikpunktur og sú sem er hin besta, það er að klifra leið án fyrirvara (e. on-sight).

Gráður urðu fljótt mikilvægir í umræðunni enda einu víðmiðin sem nota mátti til samamburðar við erlenda fjallamennsku. Mikilvægið lá í því að fjöllum og klifurleiðum erlendis, sem talsverður áhugi var á, voru gefnar tiltekna gráður. Hve erftit klifur einhver gráða fól í sér, var ekki vitað því engin dæmi voru til um þær hér. Eftir að farið var að meta leiðir á þennan hátt hér á landi var lengi vel ákveðinn vafi um rétta gráðu vegna þess að staðfestingu eða áþreifanlegan útgangspunkt vantaði. Það var ekki að ófyrirsýnju því alla fyrsti að hafa þær í samræmi við þau gráðukerfi sem stuðst var við. Mikil virðing var jafnan borin fyrir gráðunum og enginn vildi verða fyrir því að ófmeta leiðir. Í byrjun nægðu skýringar á gráðunum, sérstaklega í is- og snjóklifri, af gráðu 1-3 og auðveldum klettaklifurleiðum. Aftur á móti fór málið að vandast um leið og klifrið tók að þyngjast og enginn dæmi þekktust. Venjulega voru leiðir gráðaðar á þann hátt að matið var fellt niður um eitt stig undir því sem grunur eða tilfinning sagði til um. Yfirleitt stóðust leiðir þá gráðu sem þær voru taldar vera og einungis órfáar þörfuðust leiðréttinga. Þau gráðukerfi sem stuðst var við í ísklifri voru skosku ísklifurgráðurnar og frönsku Alpgráðurnar, mismunandi eftir því hvers eðlis leiðir voru. Upp úr 1980 fór erfiðari leiðum að fjölga í nágrenni Reykjavíkur, leiðum sem einmitt var vandast að meta vegna reynslyseysisins. Margar þessara leiða voru verðug verkefni fyrir fjallaklifra, þá sem nú. Þær voru samt sjaldan hátt skrifaðar og þóttu aldrei alvörumiklar, eins og Kirkjan eða NV-hlíð Tindsins í Tindfjöllum, - áskoranir þess tíma, þrátt fyrir að vera mun erfiðari.

Í klettaklifrinu náðu Yosemite-gráðurnar fljótt fötfestu þó skýringar á þeim væru ekki til staðar. Stuðst var við enska kerfið samhliða en ástæða notkunar hinna amerisku lá í að fyrstu staðfestingarnar komu frá þarlandum.

Sigurður Baldursson og Helgi Ben. undir Hraundranga. Ljós.: Pétur Ásbjörnsson.

Þó höfðu ákveðnar grjótglimur (boulder problem) á Þingvöllum og Óskjuhlíð gefið örlitla nasasjón af því hversu mikið erfiði fólst í ákveðnum gráðum. Fyrstu útgangspunktarnir var stutt glíma á Þingvöllum sem farin var vorið 1979 og fékk gráðuna 5.7, og kunnari leið eða Stúkan í Stardalshnúki, sem var staðfest sem 5.6 leið, vorið 1981. Stúkan er annars ágætis dæmi um viðhorfsbreytinguna sem fyrr hefur verið greint frá. Þegar hún var fyrst farin, sumarið '78, var leiðin stigaklifruð en erfitt klifur var alltaf framkvæmt á þann hátt, eftir erlendu fyrirmyndunum að dæma, það er að segja bókunum. Nútímalegri bækur gerðu friklifri göfugri skil sem endanlegri aðferð klifurs en stigaklifur var sett í aðra deild. Haustið 1979 var Stúkan síðan friklifruð og má á því sjá að mönnum hafi verið annað um að fylgja settum reglum. Með tileinkun hinna nútímalegri viðhorfa fór friklifur að veða þyngra hér á landi. Sennilegasta skýringin á hinum miklu framförum í klettaklifrinu og mótun hefða á þessum árum er sú að það hafði aldrei átt mikið upp á pallborðið hjá björgunarveitunum þar sem hinir virku félagar voru á annarri bylgjulengd. Þeir höfðu því takmörkuð afskipti af klettaklifri utan þess sem numið var á fjallanámskeiðum erlendis og sinnu því litillt hér heima. Það kom alveg í hlut ungra áhugasamra Alpklúbbsfélaga að móta hefðirnar í því en slíkt hefur yfirleitt í för með sér ákveðna hvatningu til að gera betur. Þeir flestir höfðu litla sem enga reynslu af utanlandsferðum og voru einungis undir áhrifum þess sem mest bar á í heimi fjallamennskunnar. Frá þeirra sjónarhóli var hver ný gráða ákveðið

haft sem takmarkaði yfirsýn, á sama hátt og nú gerist. Kannski má það þykja ótrúlegt, en að brjótast yfir þröskuldinn í nýja gráðu þótti jafn erfitt í hvert sinn, hvort sem farið var úr 5.6 í 5.7 eða úr 5.11 í 5.12, því allir þættirnir eru óþekktir. Þjálfunin var einnig af skornum skammti svo klifrið var alltaf jafn erfitt. Í kjölfarið fylgdi vinna og fyrirhöfn til að auka stöðugleikana í hinni nýju gráðu, öðlast reynslu með fjölmörgum leiðum áður en meta mátti einhverja aðra leið erfiðari.

Hér má bæta við þeirru athyglisverðu staðreynd að í hvert sinn sem ný erfiðleikagráða var klifin héraðs, bæði í ís og klettum, þá gerðu íslenskir klifrarar það óstuddir. Eina vitneskjan var, að vitað var að klifra mátti erfiðara. Fæstir erlendu fjallamennanna sem hingað komu, að frátöldum Doug og Michael Scott, greiddu götuna með því að fara erfiðari leiðir en kunnar voru. Það hefði hvort sem er verið erfitt fyrir þá að ryðja götuna þar sem engin svæði þekktust til að gera það á. Slíkar leiðir hefðu verið mikill fengur og nýst sem viðmiðanir til gráðunar annarra leiða. Annað athyglisvert er að allar leiðir, sem farnar voru í Stardal, allt fram til ársins 1987, voru klifnar með hinna hefðbundnu aðferð, það er frá byrjun leiðar. Seinni tíma leiðir á flestum öðrum klifursvæðum hafa margar hverjar verið farnar á þann hátt að unnið hefur verið í þeim áður en þær hafa svo verið leiddar í einni atrennu, það er með þeirri aðferð sem nefnd er rauðpunktur. Athuga ber hins vegar að þær leiðir eru yfirleitt miklu erfiðari en þær sem fyrrum voru farnar. Óþarft er að rekja nánar framgang fjallamennskunnar eftir stofnun Ísaldp og fyrri hluta niunda áratugarins en ljóst ætti að vera hve hugmyndirnar breyttust mikið á skömmum tíma. Segja má að allt fram til 1986 hafi hinn jafni stigandi verið í anda alpastilsins en þá fór að bera á nýjum hugmyndum og fyrirmyndum. Rótin í þeim breytingum er einmitt sérhæfingin sem auknar framfarir í fjallaklifri kröfðust. Reyndar má miða heimsóknir Dougs Scotts á árunum 1984 og '85 sem upphafið að tímabili evróstilsins þó þessi mikli fjallamaður verði sjálfur seint kenndur við þann stíl. Kannski kom hann bara í lok tímabils alpastilsins og hvassa endans.

Helgi Ben. og Arngrímur Blöndal á Mt. KcKinley 1979. Ljós.: Arnór Guðbjartsson.

Tímabil evróstilsins; ár sérhæfðari fjallamennsku

Sérkenni þessa síðasta umbyltingaskeiðs í sögu Alpklúbbsins, tímabili evróstilsins, eru að þá fóru fjallaklifrarar að beita sér á annan hátt til að ná árangri, - það er með hnitmiðaðri þjálfun. Það var, eins og fyrr var dregið á, bein afleiðing friklifurbyltingarinnar sem hafði byrjað löngu áður í Evrópu og víðar. Á slíku hafði litillt borið, menn fóru á fjöll eða til að klifra og söfnuðu reynslu þar en stunduðu sjaldan ípróttasali. Mikilvægi hugmyndafræðinnar og það að vera Alpinisti, höfðu leikið stærstu hlutverkin en nýju viðhorfin byggðust upp af enn meira frjálsræði og ípróttanda. Svo lengi var sérhæfðu klifri gefinn litill gaumur að langan tíma tók að sjá gildi þess að þjálfa sig sérstaklega fyrir það. Til dæmis hefur reynslan sýnt að þjálfun fyrir sérhæft klifur teygir sig í alla geira fjallamennskunnar; að þjálfaður klettaklifari er fyrir vikið einnig betri ísklifari og jafnvel skídamaður en án þjálfunarinnar. Hefur hin aukna sérhæfing ákveðinna greina fjallamennskunnar ýtt undir meiri háttar framfarir á síðasta áratug. Sömuleiðis má segja að síðvenjur fjallamennsku nútímans hafi litillt breyst eftir þetta tímaskið því þótt menn klifri erfiðari leiðir nú á dögum þá eru aðferðir og hugmyndir nánast hinar sömu. Í

upphafi þess, svona nálægt 1984 - 85, voru erfiðar ísleiðir flestar af IV. gráðu, og einstaka náði að banka á dyr þeirrar fimmtu. Klettaklifurleiðir söfnuðust flestar í 5.7 - 5.8 og örfáar náðu gráðu 5.9 og ein 5.10. Þar ofan við var þak sem engin leið var í gegn. Þrátt fyrir að talsverð reynsla væri til staðar á þeim tíma þá héldust erfiðleikar klifurleiða ekki í hendur með henni. Getan var til staðar en einhver stöðnun var að verða ef horft er á að leiðir sem klifnar voru söfnuðust í áður nefndar gráður en engin meiriháttar gegnumbrót áttu sér stað. Eftir á að hyggja var hreinlega komið að ákveðnum tímamarki í framganginum þar sem fá þurfti nýtt sjónarhorn.

Líklega er það á þessum árum sem best sést, hvað hefðir og reglur geta fljótt komist í vana og þær jafnvel unnið gegn upphaflegri ætlun. Eins og fram hefur komið hafði hugsynin á tímabili hvassa endans og Alpastilsins oftast snúist um klifurleiðir í fjöllum. Hin algilda klifuraðferð á þeim vettvangi er uppganga frá rötum til topps í einni atrennu, - eðlilega, án fyrirvara. Þessi aðferð var einnig ráðandi á styttri klifurleiðum eins og t.d. í Stardal. Einn leiddi klifrið, annar elti auðvitað í ofanvað og hreinsaði út tryggingar (er enn í fullu gildi í Stardal og í fjöllum, - en síður á öðrum sportklifursvæðum). Sjaldan var litillt svo á að nauðsynlega þurfti að vinna í leiðum

því í fjöllumum yrði hvort sem er ekki tími í að reyna mörgum sinnum sama hreyfingamynstrið. Eitthvað sagði líka að ef margar atrennur þyrfti í tiltekið vandamál þá væri það einfaldlega ofviða. Réttara væri að biða eftir einhverjum sem gæti klifrað það og skemma ekki fyrir honum því sá klifrari gæti leynst í komandi kynslóðum. Var ekki reynt mörgum sinnum við þrautirnar og helst aðeins einu sinni á ári. Svona var þetta þá. Siðferðisreglur sem skilgreindu t.d. rauðpunkt voru ekki viðurkenndar því þær tíðkuðust einmitt ekki í fjöllumum og höfðu mætt mikilli gagnrýni erlendis. Lengi var hins vegar vöngum

velt yfir hvernig erlendum fjallamönnum tókst að ná svo miklum árangri sem raun bar vitni og gerðu hin ótrúlegustu afrek, t.d. í Ölpunum. Ljóst var að mikil þjálfun og klifurreynsla lá að baki en skilningur á slíku varð mun dýpri þegar farið var að vinna í leiðum héraendis. Sjónarhornið breyttist og vonin jókst um að ná mætti nægilegum árangri hér á landi til að fara erfiðar og einnig sögufrægar leiðir. Líkast til var það einangrunin enn og aftur sem hér kom til sögunnar, fámennið og hefðirnar sem spunnist höfðu af svona þáttum.

Stundum var siðferðisramminn meira í átt við forræðishyggju þó í öðrum tilfellum hafi

hann beint mönnum af því sem kalla mætti rangri braut. Samkvæmt því var notkun kalks fordæmd í leiðum sem gerðar höfðu verið án notkunar þess, á sömu forsögunni og venjulega, það er að ekki eigi að klifra leiðina með verri stíl en áður. Það var hræðileg staðreynd fyrir hina duldu kalkaðáendur sem voru að koma upp á þessum tíma, auðvitað eftir erlendum fyrirmyndum. Þeir þorðu ekki að viðurkenna óeðlið og héldust við í skápnium um sinn. Þetta var hálfgerður vátahringur því auðvitað voru allar leiðir gerðar án kalks á þessum árum og enginn vildi vera nappaður með kalk. Þannig séð var ekki um neina leið að ræða í fyrirsjáanlegri framtíð! Upp kom sú staða að þrætt var um notkun þess, hvenær ætti að nota það og hvar. Ástæðulaust var talið að nota kalk í leiðum auðveldari en 5.10 enda áttu þær ekki að vera svo erfiðar að það skipti sköpum. Önnur gagnrýni laut að ofnotkun, t.d. hvort hvítar skellur á hand- og fótfestum skemmdu ekki fyrir öðrum á þann hátt að auðveldara yrði að lesa úr leið og því yrði hún í raun auðveldari en ella. Dæmi voru dregin fram um bergskemmdir af völdum kalks á erlendum svæðum og að um varasamt efni væri að ræða. Eins og gera má sér í hugarlund byggðist gagnrýnin upp af reynslu erlendis frá, þrátt fyrir að þar eru aðstæður nokkuð frábrugðnar því sem hér er. Á Íslandi sér veðurfarið um að hreinsa kalkið burt á örskömmum tíma auk þess sem samfélag klifra-ara er svo mikið minna en erlendis. Áður en ráðið var úr þessu fékkst vítaminsprauta að utan, það er Doug Scott, sem hingað kom vorið 1985. Það var ekki einungis hvalreki fyrir fjallamenskuna héraendis heldur einnig ákveðin viðurkenning gagnvart fjöllumum okkar.

Einhvern veginn hafði lengi legið í loftinu, þótt enginn mælti þáð berum orðum, að klifur á Íslandi ætti enga framtíð vegna óbrattrar fjalla, bergsins eða ógæfulegs veðurs, andstætt því sem þekktist erlendis. Þarf vart að taka fram að samanburðarsvæðin voru Alparnir eða álíka staðir. Hér og þar þótti lítið vit í að klifra því ef bergið var ekki of laust þá var það of gróið. Stundum gekk þetta út í svo miklar ófgar að trúá því að dóleritið í Stardalshnúk væri miklu sleipara en gengur og gerist, eða ísinn jafnvel stökkari en í öðrum löndum. Svona viðhorf voru þekktari á áttunda áratugnum en síðar varð, þegar fá klifursvæði

voru kunn héraendis en menn fóru í Alpna til að gera alvarlegu leiðirnar. Framfarirnar voru sem sagt fluttar inn eins og hver önnur vara á kostnað þjóðarframleiðslu. Oft var eins og menn skömmuðust sín fyrir íslenska bergið. Í tímariti nr 16 - maí 1980, Félagsstarfið, bls 4-5 segir af heimsókn Sam Crimble í apríl 1980: „Morguninn eftir, 1. maí, fóru nokkrir af félögum ÍSALP með Sam í kynnisferð um Suðvesturland. M.a. skyldi gengið á Botnssúlur og reynt við isklifur þar. Illviðri í Botnssúlum kom þó í veg fyrir allt klifur þar, en í staðinn var farið um stund í klettaklifur á Þingvöllum og sögustaðurinn skoðaður. Á heimleiðinni var komið við í Hveragerði og varð Sam ekki síður undrandi yfir jarðhitnum þar en því hve íslenskt berg er illa til klifurs fallið. „Ekki veit ég hvort þetta sé tekið upp eftir hr. Crimble sjálfum en ef svo er þá var ekki að undra því fáir staðir eru ljótari í rigningu en Þingvellir og gjárnar ekki besti staðurinn til að dæma landið af. Má minnst orða Doug Scotts eftir að hann hafði klifið Rustanöfina við Vestrahorn, vorið 1985 að; ef það hefði verið rigning væri þetta versta klifur í heimi.“ Hann hins vegar dæmdi ekki íslenskt bergklifur vonlaust eftir það ævintýri því einkunnin sem hann gaf Fallastakkanóf var á allt annan og betri veg.

Slíku skoðunum fylgdi auðvitað vantrú á að útlendingar sem læra mætti af, kæmu að klifa hér vegna þess hve fátt var boðlegt. Síðan kom þessi nafntogaði fjallamaður, Doug Scott, og þegar hann sýndi landinu og fjöllumum áhuga þá var það vegna þess hve ólíkt öðru það var. Klifurlendið og veðurfarið var auðvitað ekki það besta sem völ er á en jákvæðara þótti hversu fáir eru á ferli auk þess sem aðstæður og landið var ósnortið. Klifrarar á Íslandi voru í aðstöðu sem fólst í að geta farið og gert nýjar leiðir hvenær sem er og í sömu mund mótað hefðirnar og forðast mistök annarra þjóða. Þetta var í rauninni eitt af því sem fleiri erlendir fjallamenn höfðu bent á að væri vert að vernda en einmitt þannig hefði íslenskt klifur sín eigin sérkenni. Ávinn-ingurinn sem hlaust af komu Doug Scotts var ef til vill mestur af því að læra af verkum hans og skynja hvernig góðir fjallamenn bera sig að. Eftirtektavert við hann, og til eftirbreytni, voru ákveðin eiginleikar sem eflaust skilja frá-bæra fjallamenn frá hinum, það er ekki endilega að gera hlutina glæsilega, eins og margir

Í grein sem Sam Crimble ritaði um vetrargráður, í tímarit Ísalp nr. 18 árið 1980, kom fram að skoska gráðukerfið varð til snemma á 6. áratugnum og var samið með hliðsjón af fámennri íþrótt. Kerfið hefur svo verið notað víða, m.a. héraendis, í nær óbreyttri mynd. Flestir, kunnugir þeirri þróun sem orðið hefur í isklifri, vita að þær hafa til langs tíma verið ófullnægjandi til viðmiðunar, ekki síst þó gagnvart hinum gríðarlegu breytingum á allra síðustu árum. Á fyrsta skeiði Ísalp kom þetta til tals vegna ónákvæmni lýsinga en ekki þótti þarft að aðhafast nokkuð þar sem fjöldi isklifurleidda var takmarkaður og hluti gráðustigans óþekktur. Sam hins vegar hvatti til þess að íslenska klífursamfélagið tæki á þessu máli; Íslenskir fjallamenn eru nú í mjög ófundsvæðri aðstöðu. Þær isklifurleiðir sem til eru, eru fáar og hafa ekki oft verið farnar, þannig að breytingar á leiðarvísingum yrðu litlar. Hvaða tími er betri til að búa til íslenskt gráðukerfi óbundið því sem annars staðar þekktist en þó sambærilegt við núverandi kerfi annars staðar, sem eru í endurskoðun. 11 Á síðustu árum hefur orðið ljósara að breytinga er þörf en engar hafa enn náð fótfestu þrátt fyrir að hugmyndir hafi komið upp af og til. Þær hugmyndir hafa verið of þvingandi. Í einn stað leitast þær til að afmarka hverja gráðu með ýmsum tilbrigðum en aldrei sleppt úr þeirri óþörfu skilgreiningu sem sett var í skosku gráðurnar að ákveða lengd V. gráðu leidda. Það ákvæði miðaðist við þegar leiðir voru farnar með íseki sem einungis var hægt að höggva spor með og eiga nú sér engar hliðstæður. Í annan stað hefur of mik-

il virðing verið borin fyrir gráðunum svo að reynt hefur verið að hafa breytingar innan hinna fyrirfram ákveðnu 5 eða 6 stiga. Hugmyndir hafa jafnvel snúist um að lækka gráðu á fjölmörgum leiðum til að geta látið ofurleiðir nútímans falla inn í rammann. Fyrsta skrefið í breytingum er að losa við hugarhömlur um að gráðukerfi eigi að vera erlent að sniðum. Fjallaklifur er fyrst og fremst skemmtun en ekki lögmál; gráður og síðir ættu að vera sniðnir að þeim aðstæðum sem fyrir eru. Það stendur hvergi að gráðukerfi þurfi endilega að vera alþjóðleg, ekki frekar en tungumál, vegna misjafnra aðstæðna á milli staða. Einn kvöðina sem krefjast mætti af gráðukerfi er að vera samanburðarhæft við önnur. Það á ekki að vera svo flókið að gráða leið. Leið sem fara á ber tvennt: hún er annað hvort ófárin eða ekki. Ef fyrrnefnda atriðið stenst þá er það klifrarans að skera úr. Ef það síðara er fyrir hendi þá hefur viðkomandi klifrari hægt tók til að komast að hverju sem hann kys. Hann fær upplýsingar um lengd leiðarinnar og hvort um ís, snjó eða blandað klifur sé að ræða. Það þarf því ekki að setja þessi atriði inn í gráðuna. Gráðan á einungis að gefa til kynna hversu erfiðu klifri megi eiga von á. Annað atriði er að hún sé nægjanlega rúm til að breytingar á aðstæðum, kannski á milli ára eða skemmri tíma, séu mögulegar. Þó er engin þörf á að hætta með núverandi gráðukerfi enda sniðst það ágætlega að leiðum. Það mætti líka nota það með aðeins tveimur breytingum: a) enga lengdarmetra, takk, og b) ekkert þak á gráðukerfi.

Pétur í Aconcagua leiðangri 1984. Ljós.: Úr safni Péturs Ásbjörnssonar.

geta séð fyrir sér í huganum, eða á góðum klettaklifrurum, - heldur að gera þá. Útsjónarsemi, elja og þrautseigja eru mikilvægir í því sambandi, auk þess að vera glöggskýggj til að sjá út möguleika á klifursvæðum og að jafnvel litill klettur getur verið áhugaverður ef því er að skipta, jafnvel fyrir stóra karla!

Sömu sögu má segja um Michael Scott, sem kom hingað vorið 1986. Í Stardal sýndi hann að leiðirnar þurftu ekki endilega að liggja upp sprungurnar heldur mátti klifra utanvert á stuðlunum þó tryggt væri inn í sprungurnar. Eftir á var þetta augljóst en oft er það svo að hinir einföldustu hlutir eru huldur sjónum manna. Slíkir möguleikar höfðu ekki legið ljósir fyrir héraðslendis þegar aðeins var leitað eftir stórum leiðum. Ísland býður aftur á móti ekki upp á margar slíkar leiðir en þér gnótt af litlum svæðum, sérstaklega fyrir ísklifur. Það þurfti alls ekki að dæma það úr leik fremur en Bretlandseyjar, heldur að nýta ávextina eins og þeir koma af trénu. Stunda fjallamennskuna miðað við aðstæðurnar sem bjóðast, - miðað við sérkennin. Ég held að fjallamennskan hafi opnast meira eftir þetta og betrubæst og gefið til kynna að það er engin ein rétt aðferð til að stunda hana. Hún sé best látin óáreiðt svo fremi sem umhverfið verði ekki

fyrir skaða. Það lá ljóst fyrir að nýjungar áttu að geta komist inn í hana fyrirhafnarlaust til að hún fengi áfram að dafna.

Eins og vel má sjá í ársritum Ísalp varð stigandinn í Alpaferðum alltaf meiri og erfiðari leiðir voru klifnar. Einnig fóru íslenskir fjallamenn á framandi slóðir og klifu hærri fjöll en áður. Hvað klifrið snerti þá tók að aukast áhugi fyrir klettaklifri, sérstaklega eftir 1986, ekki síst þegar sýnt þótti að með tileinkun evrópsku aðferðanna mátti bæta kunnáttu og klifurgetuna. Sportklifur var að stinga rótum á Íslandi. Augljósustu sannanirnar komu í ljós vorið 1987. Fyrir um veturinn höfðu framámennt í Ísalp og HSSR reist klifurvegg og hafði æfingar samvísusamlega. Og árangurinn lét ekki á sér standa. Nokkrum mánuðum síðar voru erfiðari leiðir en fyrir höfðu verið farnar, klifraðar í Stardal. Má heldur ekki gleyma ávinningunum fyrir ísklifrið sömuleiðis sem af þessu hlaut því að enn erfiðari ísleiðir en fyrir voru klifnar. Áhrifamiklar breytingar urðu einnig þegar farið var að bolta leiðir í Valshamri vorið '87 og farið var að klifa leiðir af gráðu 5.11 (sjá gráðukvarða bls.) á Íslandi. Ljóst var að ef boltarnir hefðu ekki komið þá væri klifurgetan ekki með tærnar þar sem nú standa hælarnir. Samhliða aukinni þjálfun

fóru klifrarar að leita nýrra svæða enda má segja að með tilkomu boltanna hafi möguleikarnir stórlega aukist. Einmitt sú aðferð hefur verið fjallamennskunni hvað heilladrjúgust á síðasta áratug, eins og sjá má á mörgum leiðarvisum sem hér er að finna.

Að síðustu, örlítið um fjallamennskuna á okkar dögum

Hér á undan hefur verið stiklað á ýmsum atvikum og dæmum sem skiptu máli í framgangi fjallamennskunnar á Íslandi síðustu áratuginna. Nú skal aðeins söðlað um og skoðað hvernig hún kemur fyrir á okkar dögum. Fyrst ber að nefna að kunnáttu og geta til að klifra er mun almennari en fyrir. Því ber að þakka atriðum eins og upplýsingamiðlun, meiri reynslu og áhuga fjallaklifrara til að gera meira. Fyrrum var lenskan að fara á öll svæði til að kynna þeim, vinna sig upp og slíkt. Nú er algengara að einbeita sér tímabundið að ákveðnum svæðum og reyna flest sem þar má gera. Léttar leiðir, t.d. í snjó eru ekki lengur farnar og klettaleiðir, auðveldari en 5.3 þykja ekki spennandi. Fjallamenn hafa úr margfalt meiru að spila en áður og eðlilegt þykir að einbeita sér að einni grein innan fjallamennskunnar. Sjálfsagðara þykir að geta farið leiðir af gráðu IV í is og 5.7-5.9 í bergi nokkuð fljótt á ferlinum. Skilningurinn á því, að til að ná árangri í klettaklifri eða ísklifri, sé krafist sérhæfðrar þjálfunar er mun kunnari en áður. Hins vegar eru þeir vandfundnir sem ekki hafa flögrað á milli greina, rétt eins og fyrrum, eða rækti tvær til þrjár greinar á sama tíma. Nú hafa einstakar greinar áunnið sér ákveðnar sess og allt á auðvitað rúm innan fjallamennskunnar. Hvað hugarfarið á síðasta áratug varðar eru aðallega tvær breytingar áberandi: einbeitingin við að klifra aðeins erfiðar leiðir og tileinkun aðferða sem leyfa mönnum að gera erfiðari leiðir. Þetta hefur verið áberandi í klettaklifri en er að koma upp í ísklifri, sem betur fer. Í rauninni ættu ísklifrara og hafa, hin síðari ár, tekið sama pól í hæðina og gert hefur verið í klettunum. Vinna leiðirnar. Að ís- og blandklifrið verði einnig sportklifur. Leikur enginn vafi á að framtíðin liggur í því. Klifurveggir hafa gert það kleyft af ná má miklu meiri framförum og hraðar en fyrir. Grunninn þarf ekki nauðsynlega að sækja á allra auðveldustu leiðunum og þegar hann hefur náðst

þá tekur mun skemmri tíma að komast í álitlegar klifurleiðir.

Hálfjallaferðir Íslendinga eru svo sérkafli í sögunni og ákveðinn vitnisburður um hve langt íslenskir fjallamenn hafa náð á síðustu tuttugu árum. Ýmsu ber að þakka, t.a.m. árangrinum sem náðst hefur héraðslendis, áráðni og fórnfýsi og í öðru lagi hve mikilli reynslu áhugamann hafa geta safnað á erlendri grundu. Þó má ekki gleymast að aðalþáttinn eiga auðvitað hinir sterku einstaklingar sem þar hafa verið í för. Eins og sagt var frá hér fyrir höfust hálfjallaferðir Íslendinga með ferðum á McKinley og Aconcaqua. Næst var stefnt á erfiðari háfjallaslóðir víða um heim, bæði þegar farið var til Suður-Ameríku og Himalaya, sumarið 1985. Eftir það fóru íslenskir fjallamenn nær árlega á háfjöll og þá oftast í austurveg. Alvarlegt bakslag kom í þessa þróun haustið 1988 þegar tveir af okkar reynslu- mestu fjallamönnum fórust á fjallinu Pumo Ri í Nepal og síðan aftur 1991 þegar annar Alpaklúbsfélagi beið bana á sama fjalli. Gæfan hefur hinsvegar fylgt seinni ferðalöngum, hvar sem þeir hafa farið. Stærsta afrekin eru auðvitað ferðirnar á Cho Oyu, Everest og nú síðast Suðurpólnum.

Allt eru þetta fjöll og leiðir sem sennilega flesta fjallaáhugamann hefur ævinlega dreymt um, í það minnsta tímabundið. Slíkt hefur blundað lengur en nemur tilvist Alpaklúbsins. Samt sem áður hefur þurft uppbyggingu til að slíkt gæti orðið að vruleika og má ætla að hún hafi tekið um 25 ár. Meirihluta tímans hefur Ísalp verið í fararbroddi fyrir þá fjallamenn sem byggðu grunninn. Hugsunin var líka að sameina krafta áhugamanna og þeirra sem tilheyrðu björgunarsveitunum undir einn hatt. Á þann hátt má segja að hlutskipti hans sé að vera hlutlaust sameiningartákn fjallamanna. Frá stofnun klúbsins er nú að koma upp hin fjórða kynslóð klifrara og fjallgöngumanna og er grunnur hennar af allt öðrum meidi en hinna. Hætta er á að þörf fyrir samtökin sé minni en áður, ekki síst vegna þess að björgunarsveitirnar eru farnar að mæta kröfum áhugamanna betur en fyrir. Það er sjálf-sögðu ekkert sem segir að Ísalp þurfi alltaf að vera til. Það verður samt ekki af klúbbnum tekið að hann hefur stuðlað að mestu framförum í þágu fjallamennskunnar fram að þessu.